

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-21>

УДК 351.822

Олег МИКИТИН

Національний університет «Львівська Політехніка»

<https://orcid.org/0000-0001-9016-6757>

e-mail: oleh.z.mykytyn@lpnu.ua

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВАЛЮТНОЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ З МАКРОЕКОНОМІЧНИМИ ТЕНДЕНЦІЯМИ

У статті наголошено на необхідності процесів валютної лібералізації в контексті вирішення завдань забезпечення макроекономічної стабільності національного господарства. Виділено негативні зміни, які настають за умови відсутності політики валютної лібералізації в країні. Розширено представлено низку наукових поглядів стосовно сутності, значення та умов здійснення валютної лібералізації. Визначено концептуальні характеристики валютної лібералізації, де поняття розглядається як ціль, захід, дія, інструмент, передумова. Доведено важливість участі держави у заходах валютної лібералізації, що передбачає як формування інституційно-законодавчого середовища, так системи контролю та регулювання грошового обігу. Визначено систему завдань валютної лібералізації в контексті забезпечення позитивних макроекономічних тенденцій, очікуваними результатами якої є захист та охорона, забезпечення, оптимізація, регулювання, досягнення стабільності національної грошової одиниці. Наголошено на необхідності здійснення валютної лібералізації за умов подолання економічної кризи та проведення важливих соціальних реформ.

Ключові слова: валютна лібералізація, монетарна політика, грошовий обіг, макроекономічні тенденції.

Oleh MYKYTYN

Lviv Polytechnic National University

CONCEPTUAL PROVISIONS OF CURRENCY LIBERALIZATION AND ITS RELATIONSHIP WITH MACROECONOMIC TRENDS

The article emphasizes the need for currency liberalization processes in the context of solving the tasks of ensuring the macroeconomic stability of the national economy. The negative changes that occur in the absence of currency liberalization policy in the country are highlighted. A number of scientific views regarding the essence, meaning and conditions of currency liberalization are presented in detail. Conceptual characteristics of currency liberalization are determined, where the concept is considered as a goal, measure, action, tool, prerequisite. The importance of the state's participation in the measures of currency liberalization, which involves both the formation of an institutional and legislative environment and a system of control and regulation of money circulation, has been proved. Currency liberalization largely stems from the systemic aspects of monetary and credit state policy. The system of tasks of currency liberalization in the context of ensuring positive macroeconomic trends is defined, the expected results of which are protection and protection, provision, optimization, regulation, and achievement of the stability of the national monetary unit. The process of currency regulation of the economy requires the implementation of a complex of organizational, economic, financial and management measures as components of the effective implementation of the monetary policy of social development. The need to implement currency liberalization under the conditions of overcoming the economic crisis and carrying out important social reforms was emphasized. High-quality and effective currency liberalization has a positive effect on economic growth, but its role is no less important in the context of ensuring the country's economic security due to its systemic impact on macroeconomic dynamics, inflation rates, the state of the consumer market, and the employment structure of the population. Currency liberalization is a specific institutional form of regulation of socio-economic relations carried out by the country through strict regulation of currency processes and corresponding flows in relation to established goals.

Key words: currency liberalization, monetary policy, money circulation, macroeconomic trends.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

В умовах швидкого розвитку інтернаціоналізації та глобалізації економічних процесів, що відбуваються у світовому господарстві, фактор валютної лібералізації стає одним із головних елементів розвитку міжнародних економічних відносин. Від її плановості, виваженості та керованості залежать такі важливі параметри функціонування економіки, як цінова стабільність, стійкість національної грошової одиниці, доступність банківського кредитування для бізнесу. З іншої сторони, низька якість та прорахунки в рамках валютної лібералізації призводять до макрофінансової дестабілізації, втрати вагомої частини доходу та капіталу через інфляційні процеси, пригнічення ділової активності населення, зменшення обсягів внутрішнього виробництва і т. ін.

На здійснення валютної лібералізації впливають низка явищ та процесів, що визначають напрями інституційних та структурних реформ економіки в контексті розвитку валютних відносин, забезпечення монетарного контролю, розширення грошово-кредитної сфери та ін. Відсутність таких змін призводить до збільшення варто кредитних запозичень, підвищення нестабільності національної банківської системи, загострення проблем забезпечення ліквідності і капіталізації.

Нестабільність валютної лібералізації в системі грошового обігу та забезпечення макроекономічної стабільності призводить до наростання негативних зрушень в країні, серед яких можна виокремити: недоотримання планових обсягів доходів бюджетів, зниження рівня купівельної спроможності суспільства,

зростання обсягів державного боргу, посилення інфляційного тиску на економіку, розбалансування банківського сектору та ін. З огляду на ці обставини в процесі формування та реалізації політики валютної лібералізації важливо, по-перше, забезпечити її належну ефективність та, по-друге, досягти позитивного ефекту у вигляді посилення складових фінансової безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання валютної лібералізації стали об'єктами низки наукових досліджень, у яких значна увага приділялася вивченню взаємозв'язків із макроекономічними тенденціями. Так, А. Шкляр та К. Ануфрієва звертають увагу на проблемах валютного регулювання та пропонують заходи для їх розв'язання, що дозволяють покращити макроекономічну стабільність національного господарства [1, с. 51–55]. А. Ігнатюк, В. Осецький, М. Макаренко, А. Артеменко наголошують на важливості врегулювання валютного курсу національної грошової одиниці в умовах забезпечення швидкої адаптації економіки до глобалізаційних змін [2, с. 129–146]. Для вирішення таких завдань необхідно налагодити надійний контроль руху капіталу та ефективну реалізацію монетарної політики, про що наголошують М. Девере, Е. Янг, Ю. Чанхуа [3, с. 52–74].

Про важливість формування та реалізації монетарної політики для забезпечення валютної лібералізації наголошують й інші науковці. Т. Васильців, О. Кліпкова, Р. Лупак, Н. Міценко, І. Мішук розглядають валютну лібералізацію як один із пріоритетних напрямів державного регулювання економіки у контексті якого можливе зміцнення фінансової безпеки та покращення стабільності внутрішнього грошово-кредитного ринку [4, с. 320–330]. С. Буш, М. Бусієр, Л. Голдберг, Р. Хілс наголошують про необхідність реалізації монетарної політики враховуючи тенденції глобального валютного ринку у контексті чого вдається забезпечити стабільність національної грошової одиниці [5, с. 29–48].

Однією із особливостей політики валютної лібералізації є врахування сучасних тенденцій та орієнтація на стратегічні перспективи. І. Горобінська, В. Уляницька виділяють необхідність постійного стратегічного проектування заходів валютної лібералізації [6, с. 33–40]. Попри орієнтацію на майбутнє важливо враховувати й ресурсне забезпечення. Зокрема Д. Косова, О. Терещенко виокремлюють пріоритетне значення інвестиційного середовища для успішного здійснення валютної лібералізації [7, с. 26–32].

Відомими є взаємозв'язки валютної лібералізації та макроекономічних тенденцій. В умовах активного зростання залежності від імпорту політика валютної лібералізації лише посилюється, що передбачає пом'якшення валютного тиску на внутрішній споживчий ринок та забезпечення необхідної адаптації економіки до глобалізаційних змін [8, с. 855–864]. Тут доречно виділити пропущення науковців (Ф. Журавка, М. Макаренко, В. Осецький, О. Подмаров, В. Ченцов [9, с. 99–112], Д. Косова, О. Терещенко [10, с. 47–52]), які схильні пріоритетне місце відводити органам державного регулювання і, таким чином, поєднувати процеси валютної лібералізації із інституційно-законодавчою політикою держави та частково нехтувати правилами ринкового саморегулювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Валютна лібералізація є одним із пріоритетних завдань державного регулювання економіки і для їх досягнення необхідно враховувати низку умов та чинників. Йдеться про взаємовідповідність валютної лібералізації макроекономічних тенденціям у контексті чого можливо сформулювати середовище, що враховуватиме вимоги ринку, стан національної економіки, інтереси суспільства та бізнесу. У підсумку результати валютної лібералізації значним чином пов'язані із розвитком національної економіки та її здатності адаптуватися до глобалізаційних змін і це вимагає постійного коректування державної монетарної політики.

Формулювання цілей статті

Метою статті є наукове обґрунтування концептуальних положень і взаємозв'язків валютної лібералізації та макроекономічних тенденцій. Набір цілей статті стосується визначення змістовних характеристик валютної лібералізації, які дозволяють зрозуміти її роль у забезпеченні макроекономічної стабільності національного господарства та переліку завдань валютної лібералізації у контексті макроекономічних тенденцій, вирішення яких можливе за умови формування та постійного удосконалення державної монетарної політики.

Виклад основного матеріалу

Валютний ринок при всіх своїх позитивних властивостях, через жорстку спрямованість на прибуток, неспроможний вирішувати суттєві проблеми, що виникають у процесі розвитку суспільства. Перш за все це стосується макроекономічних проблем, а також користування населенням суспільними товарами. В умовах сучасного масштабного й надзвичайно складного виробництва регулювання цих проблем повинна брати на себе держава через систему валютної лібералізації. Окрім цього, держава сама виступає як власник деяких галузей господарства, тобто безпосередньо здійснювати міжнародну економічну

діяльність. Тому питання, якою мірою необхідна концептуальна участь держави у впровадженні валютної лібералізації, досить актуальне й належить до числа невирішених проблем економічної теорії.

Державне валютне регулювання в умовах розвитку сучасного ринкового господарства є системою типових заходів законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, які здійснюють правомочні державні установи та суспільні організації з метою стабілізації та адаптації існуючої соціально-економічної системи до глобалізаційних умов. Процес валютного регулювання економіки потребує виконання комплексу організаційних, економічних, фінансових і управлінських заходів як складових ефективної реалізації монетарної політики суспільного розвитку.

Відмітимо, що валютну лібералізацію розглядають через державне регулювання, спрямоване на повну регламентацію валютних операцій, грошово-кредитних розрахунків та системи реалізації ринкових операцій із валютними грошовими цінностями. Більше того, валютна лібералізація є основною складовою державної монетарної політики й пріоритетним інструментом реалізації інституційних змін національної економіки. Валютна лібералізація є діяльністю органів виконавчої системи влади стосовно забезпечення достатнього рівня контролю валютно-грошового обігу, позитивного впливу на валютний курс та обмеження використання національної грошової одиниці.

Відомо, що здійснення реформ у країні здатне змінити характер участі держави в господарській діяльності, зменшити частку державної власності, створити економічні умови для забезпечення високої ділової активності. Будь-які масштабні заходи потребують належної організації та контролюваності. Мета валютної лібералізації – створити таку господарську систему, яка б орієнтувалась на вибір найефективніших варіантів використання наявних факторів виробництва та забезпечення сприятливих соціально-економічних умов життєдіяльності. При цьому, концептуальний зміст валютної лібералізації полягає у наступному: (1) валютна лібералізація – це пріоритетний сектор державної економічної політики виконавчих органів влади; (2) органи виконавчої влади регулюють валютну масу грошей, як результат системного регулювання економічних агентів; (3) валютна лібералізація реалізується через відомі грошово-кредитні механізми.

Для підтвердження отриманих результатів узагальнено концептуальні положення валютної лібералізації, які наведено на рис. 1.

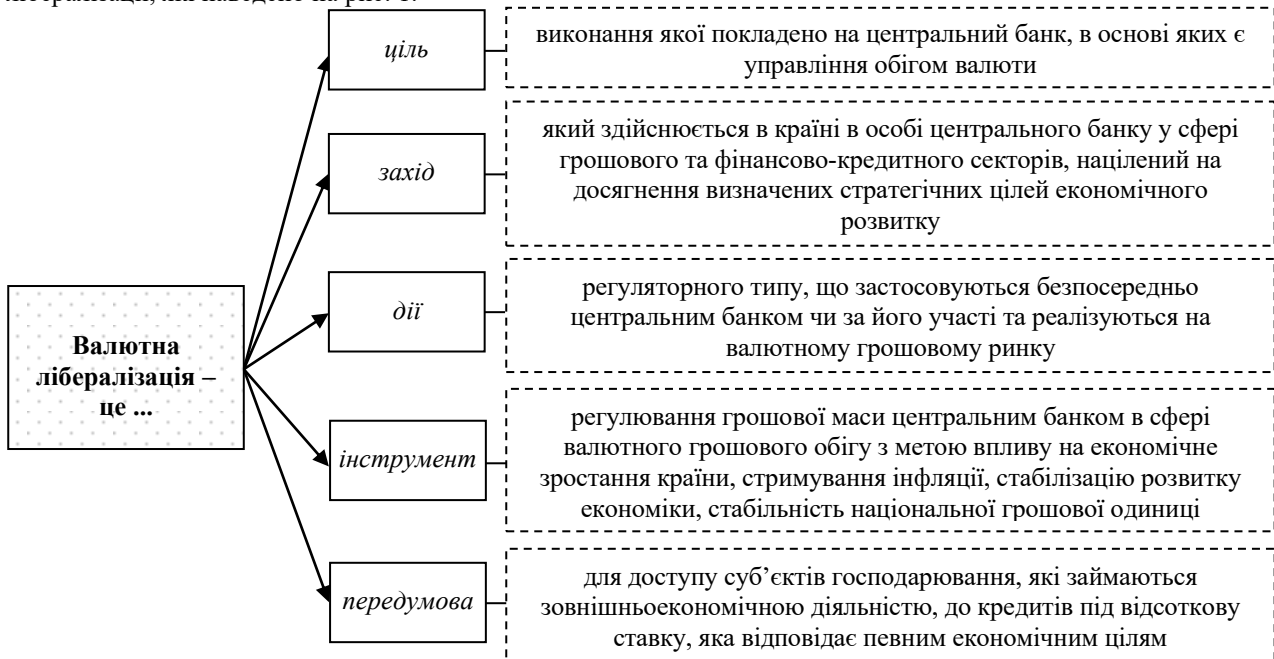

Рис. 1. Концептуальні характеристики валютної лібералізації

Загалом валютну лібералізацію доречно розглядати із двох сторін. З одної сторони, це нормативно-правові акти, що впроваджуються на регулювання потоків грошового капіталу з країни в країну, а з іншої сторони, частина макроекономічної політики країни, що передбачає регулювання сфери валютно-фінансових зв'язків громадян країни. Часто валютну лібералізацію розглядають як інструмент системи державного регулювання міжнародних економічних відносин, управління економічною системою або зовнішньоторговельними операціями.

Валютна лібералізація значним чином впливає із системних аспектів грошово-кредитної державної політики. Все це здійснюється для підтримки рівноваги платіжного балансу та стабільність національної валюти, що є головним завданням державної політики макроекономічної стабілізації країни. Відповідно концептуальний зміст валютної лібералізації слід розглядати як діяльність органів державної влади щодо розроблення та впровадження комплексу заходів у сфері валютних відносин з метою забезпечення стабільності національної грошової одиниці.

Якісна та ефективна валютна лібералізація позитивно позначається на економічному зростанні, але її роль не менш важлива й у контексті забезпечення економічної безпеки країни через системний вплив на макроекономічну динаміку, темпи інфляції, стан споживчого ринку, структуру зайнятості населення та інше. Очевидно, що орієнтирами, яких дотримується держава у процесі валютного регулювання економіки, є показники, що характеризують рівень економічного розвитку та якість життя: тривалість життя людини, дохід (валовий внутрішній продукт) на душу населення, рівень зайнятості, ступінь реалізації прав людини, стан навколишнього середовища. Очевидно, що державне валютне регулювання охоплює всі напрямки суспільного виробництва.

Валютна лібералізація – це певна складова державної економічної політики щодо визначення прогресивних напрямків розвитку валютно-економічних відносин та базових теоретичних принципів їх реалізації на різних рівнях соціально-економічної політики. Одночасно валютна лібералізація є специфічною інституційною формою регулювання соціально-економічних відносин, яку здійснюють органи державного регулювання через суворе регламентування валютних процесів та відповідних потоків стосовно встановлених цілей. Все це обумовлено тим, що валютна лібералізація виконує низку стратегічних завдань у системі забезпечення макроекономічної стабілізації економіки, які наведено на рис. 2.

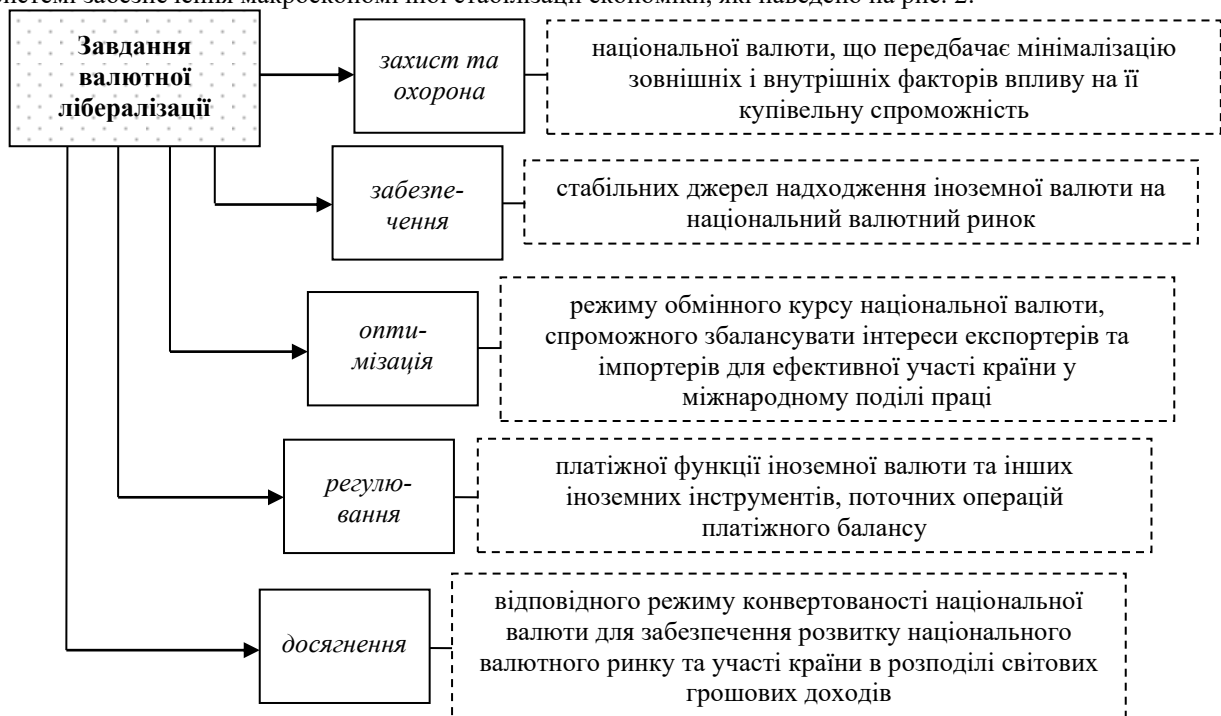

Рис. 2. Система завдань валютної лібералізації в контексті забезпечення позитивних макроекономічних тенденцій

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Таким чином, валютна лібералізація трактується як економічний інструмент забезпечення структурно-функціональних змін досягнення достатнього рівня економічної безпеки країни; її об'єктами є розвиток грошового обігу і кредитних відносин у контексті формування стратегічно-орієнтованих характеристик економічної безпеки країни. Відтак в режимі валютної лібералізації варто очікувати на розширення міжнародних платежів за валютно-грошовими операціями платіжного балансу та розвиток іноземних інвестицій в економіку країни, врегулювання грошово-кредитних відносин, достатнє формування та використання золотовалютних резервів.

Література

1. Shkliar A., Anufriieva K. Currency market in Ukraine: problems and challenges. *Economy and Forecasting*. 2017. Is. 3. P. 51–55.
2. Ignatyuk A., Osetskyi V., Makarenko M., Artemenko A. Ukrainian hryvnia under the floating exchange rate regime: diagnostics of the USD/UAH exchange rate dynamics. *Banks and Bank Systems*. 2020. 15(3). P. 129–146.
3. Devereux M. B., Young E. R., Changhua Yu. Capital controls and monetary policy in sudden-stop economies. *Journal of Monetary Economics*. 2019. № 103. P. 52–74.
4. Vasylytsiv T. G., Klipkova O. I., Lupak R. L., Mitsenko N. G., Mishchuk I. P. Monetary and financial policy of Ukraine: theoretical-empirical connections and priorities of state regulation. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol. 4. № 31. P. 320–330.

5. Buch C., Bussière M., Goldberg L., Hills R. The international transmission of monetary policy. *Journal of International Money and Finance*. 2019. № 91. P. 29–48.
6. Gorobinska I. V., Ulianitska V. O. Features of the implementation of monetary policy in modern conditions. *Visnyk of the National Transport University. Series «Economic sciences»*. Scientific and Technical Collection. 2021. Is. 2(49). P. 33–40.
7. Косова Д. Т., Терещенко О. В. Трансмісійні механізми впливу лібералізації валютного регулювання на функціонування національної економіки: інвестиційний аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 26–32.
8. Lupak R., Boiko R., Kynytska-Iliash M., Vasylytsiv T. State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. *Accounting*. 2021. Vol. 7. Is. 4. P. 855–864.
9. Zhuravka F., Makarenko M., Osetskyi V., Podmarov O., Chentsov V. Impact of politically generated shocks on monetary performance: a crosscountry comparison. *Banks and Bank Systems*. 2019. № 14(3). P. 99–112.
10. Косова Д. Т., Терещенко О. В. Поведінковий підхід до регулювання економічних процесів на валютному ринку та їх моделювання. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 47–52.

References

1. Shkliar, A., Anufrieva, K. (2017). Currency market in Ukraine: problems and challenges. *Economy and Forecasting*. Is. 3. P. 51–55.
2. Ignatyuk, A., Osetskyi, V., Makarenko, M., Artemenko, A. (2020). Ukrainian hryvnia under the floating exchange rate regime: diagnostics of the USD/UAH exchange rate dynamics. *Banks and Bank Systems*. no. 15(3). P. 129–146.
3. Devereux, M. B., Young, E. R., Changhai, Yu. (2019). Capital controls and monetary policy in sudden-stop economies. *Journal of Monetary Economics*. no. 103. P. 52–74.
4. Vasylytsiv, T. G., Klipkova, O. I., Lupak, R. L., Mitsenko, N. G., Mishchuk, I. P. (2019). Monetary and financial policy of Ukraine: theoretical-empirical connections and priorities of state regulation. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. Vol. 4. no. 31. P. 320–330.
5. Buch, C., Bussière, M., Goldberg, L., Hills, R. (2019). The international transmission of monetary policy. *Journal of International Money and Finance*. no. 91. P. 29–48.
6. Gorobinska, I. V., Ulianitska, V. O. (2021). Features of the implementation of monetary policy in modern conditions. *Visnyk of the National Transport University. Series «Economic sciences»*. Scientific and Technical Collection. Is. 2(49). P. 33–40.
7. Kosova, D. T., Tereshchenko, O. V. (2021). Transmission mechanisms of influence of currency regulation liberalization on the functioning of the national economy: investment aspect. *Investments: practice and experience*. no. 16. P. 26–32.
8. Lupak, R., Boiko, R., Kynytska-Iliash, M., Vasylytsiv, T. (2021). State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. *Accounting*. Vol. 7. Is. 4. P. 855–864.
9. Zhuravka, F., Makarenko, M., Osetskyi, V., Podmarov, O., Chentsov, V. (2019). Impact of politically generated shocks on monetary performance: a crosscountry comparison. *Banks and Bank Systems*. no. 14(3). P. 99–112.
10. Kosova, D. T., Tereshchenko, O. V. (2021). Behavioral approach to regulation of economic processes on the currency market and their modeling. *Economy and the state*. no. 8. P. 47–52.